

Joseph Roth

JOB

Història d'un
home senzill

Traducció de Judith Vilar

L'AVENÇ

JOB

Història d'un home senzill

LLEGIR EN CATALÀ
ASSOCIACIÓ D'EDITORIALS INDEPENDENTS

L'AVENÇ

Joseph Roth

JOB

Història d'un home senzill

Traducció de Judith Vilar

L'AVENÇ

Barcelona

2024

Títol original en alemany: *Hiob* (1930).

Primera edició: març de 2012

Segona edició: juny de 2024

© de la traducció, Judith Vilar, 1993.

© d'aquesta edició, L'Avenç, S.L., 2012, 2024.

Mallorca, 221, sobreàtic

08008 Barcelona

lavenc@lavenc.cat

www.lavenc.cat

www.llegirencatala.cat

Es reserven tots els drets.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, amb excepció prevista per la llei.

Adreça a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics)

si necessita reproduir algun fragment d'aquesta obra

(www.conlicencia.com; 93 272 04 47).

L'Avenç forma part de l'Associació d'Editorials Independents Llegir en Català.

Disseny i composició: L'Avenç

Il·lustració de la coberta: Leonard Freed, *A Jewish Boy, New York City*, còpia d'època sobre gelatina de plata, 25 x 20 cm., 1954. Cortesia Clark Gallery.

THEMA: FBC

ISBN: 978-84-18680-48-9

Dipòsit legal: B-11605-2024

Imprès a Gràfiques 94

PRIMERA PART

I

Fa molts anys vivia a Zuchnov un home anomenat Mendel Singer. Era devot, temorós de Déu i no gens extraordinari, un jueu normal i corrent. Exercia l'humil ofici de mestre. A casa seva, que consistia només en una cuina espaiosa, ensenyava la Bíblia als nens. Ensenyava amb un zel sincer i sense un èxit espectacular. Abans que ell, centenars de milers havien viscut i ensenyat de la mateixa manera.

Tan insignificant com la seva persona era el seu rostre pàl·lid. Una barba d'un negre vulgar l'emmarcava totalment. La barba tapava la boca. Els ulls eren grans, negres, indolents i mig amagats per les feixugues parpelles. Duia al cap una gorra de reps de seda negra, una tela amb la qual de vegades es fan corbates barates i passades de moda. El cos s'embotia en un caftà jueu de mitja llargada típic del país, les faldes del qual esvoletegaven quan Mendel Singer cuitava pel carreró i colpejaven amb un vigorós aleteig regular la canya de les seves botes altes de cuir.

Singer semblava disposar de poc temps i de tasques d'allò més urgents. Sens dubte la seva vida era sempre difícil i de vegades fins i tot un turment. Havia de vestir i alimentar una dona i tres fills. (Ella estava embarassada del quart.) Déu havia atorgat fertilitat a les seves entranyes, serenitat al seu cor i pobresa a les seves mans, que no tenien or per sospesar ni

bitllets de banc per comptar. Amb tot, la seva vida s'escolava sense aturador, com un pobre rierol entre mesquines voreres. Cada matí, Mendel donava les gràcies a Déu pel son, el despertar i el dia que començava. Quan el sol s'amagava, resava un altre cop. Quan espurnejaven els primers estels, resava per tercer cop. I abans de ficar-se al llit, xiuxiuejava una ràpida pregària amb llavis cansats, però fervents. Dormia sense somnis. Tenia la consciència neta. La seva ànima era honesta. No havia de penedir-se de res, i no hi havia res que desitgés. Estimava la seva dona i es regalava amb la seva carn. Amb una gana ben sana es cruspia ràpidament el que li posaven a taula. Als dos fills petits, Jonas i Schemariah, els pegava per desobedients. Però la filla més petita, Miriam, sovint l'amanyagava. Havia heretat els seus cabells negres i els seus ulls negres, indolents i dolços. Els seus membres eren delicats, les seves articulacions, trencadisses. Una jove gasela.

Mendel ensenyava a llegir i a memoritzar la Bíblia a dotze alumnes de sis anys. Cada un dels dotze li duia cada divendres vint copecs. Eren els únics ingressos de Mendel Singer. Només tenia trenta anys. Però les seves perspectives de guanyar més diners eren escasses, potser ni tan sols existien. Quan els alumnes es feien grans, anaven a estudiar amb altres mestres més savis. La vida s'encaria dia rere dia. Les collites eren cada cop més pobres. Les pastanagues s'empetiten, els ous eren xarbots, les patates es glaçaven, les sopes s'aigualien, les carpes s'amagrien i els lluços de riu s'escurçaven, els ànecs s'aprimaven, les oques s'endurien i les gallines eren un no-res.

Així que Deborah, la dona de Mendel Singer, es queixava. Era una dona, i de vegades tenia el diable al cos. Cobdiciava les possessions de la gent benestant i envejava els guanys dels comerciants. Als seus ulls, Mendel Singer era massa poca cosa. Li retreia els fills, l'embaràs, l'encariment, els minsos honoraris i sovint fins i tot el mal temps. El divendres fregava el terra fins a deixar-lo groc com el safra. Les seves amples espat-

lles pujaven i baixaven seguint un ritme regular, les seves fortes mans fregaven amunt i avall cada llistó, ficava les ungles en els cairats i les cavitats que hi havia entre els llistons i en gratava la negra brutícia que anihilava completament a força de cubells d'aigua. Anava de quatre grapes per la nua habitació pintada de blau com una ampla, poderosa i mòbil muntanya. Fora, davant de la porta, s'airejaven els mobles, el llit de fusta marró, les màrfegues, una taula rebaixada amb el ribot i dos bancs llargs i prims, que consistien en taulers horitzontals clavats sobre dos de verticals. Tan aviat com començava a enfosquir, Deborah encenia les espelmes, en uns candelers d'alpaca, encreuava les mans davant de la cara i resava. El seu marit arribava a casa, vestit de seda negra; el terra el reflectia, groc com el sol fos, el seu rostre rel·luïa més blanc que de costum; més fosca que durant la setmana negrejava també la seva barba. Ell s'asseia i cantava una cançoneta, després pares i fills xarrupaven la sopa calenta i somreien als plats sense badar boca. L'escalfor omplia l'habitació. Es despenia de les cassoles, dels plats, dels cossos. Les barates espelmes dels candelers d'alpaca no ho suportaven i començaven a doblegar-se. El seu gotejava sobre les tovalles rogenques amb quadres blaus i s'encrostava en un instant. Aleshores obrien la finestra, les espelmes es refeien i cremaven pacíficament fins a consumir-se. Els nens s'ajeien a les màrfegues prop de la llar; els pares es quedaven una estona més, asseguts i observant amb inquieta solemnitat les últimes flames blaves que brollaven intrèpides de les cavitats dels candelers i tornaven a caure suaument formant una onada, un brollador de foc. El seu es consumia lentament, prims fils de fum blau s'alçaven de les metxes recremades fins al sostre.

—Ai! —sospirava la dona.

—No sospiris! —li pregava Mendel Singer. I callaven.

—Anem a dormir, Deborah! —manava ell. I començaven a xiuxiuejar una pregària nocturna.

Així començava el sàbat a la fi de cada setmana, amb silencis, espelmes i càntics. Vint-i-quatre hores més tard, se submergia en la nit que encetava la grisa processó dels dies feiners, un seguit de fatigues.

Un dia calorós de ple estiu, cap a les quatre de la tarda, Deborah va deslliurar. Els primers crits de l'infant es van barrejar amb la salmòdia dels dotze alumnes. Els van enviar tots cap a casa, i van començar per als nens set dies de vacances. Mendel va tenir un altre fill, el quart, un noi. Al cap de vuit dies el van circumcidar i li van posar per nom Menuchim.

Menuchim no tenia bressol. El tenien dins d'un cistell de vímet enmig de l'habitació penjat amb quatre cordes d'un clau del sostre, com un salamó. De tant en tant, Mendel Singer donava un lleu copet amb el dit, no pas mancat d'amor, al cistell, que, tot seguit, començava a gronxar-se. De vegades aquest moviment tranquil·litzava el nadó. D'altres, però, res no servia enfront del seu desig de gemegar i brammar. La seva veu grallava sobre les frases sagrades de la Bíblia. Deborah s'enfilava a un tamboret i baixava el nadó. Blanc, inflat i colossal, el seu pit vessava de la brusa oberta i atreia poderosament les mirades dels marrecs. Deborah semblava donar el pit a tots els presents. Els seus tres fills grans l'envoltaven, gelosos i delerosos. Es feia el silenci. Se sentia el nadó com petava la llengua.

Els dies es van allargassar fins a convertir-se en setmanes, les setmanes van créixer fins a convertir-se en mesos, i de dotze mesos en va resultar un any. Menuchim continuava bevent la llet de la seva mare, una llet esclarissada i aigualida. No hi havia manera de deslletar-lo. Al tercer mes de la seva vida, va començar a fer ganyotes i a gemegar com un animal, a respirar feixugament i a panteixar com no ho havia fet mai. El seu gran crani penjava del seu coll prim feixuc com una carbassa. El seu ample front s'omplia tot de solcs i d'arrugues, com un pergami rebregat. Tenia les cames torçades i sense vida com

dos arcs de fusta. Contreia i agitava constantment els magres bracet. La seva boca balbotejava uns sons ridículs. Quan tenia un atac, el treien del bressol i el sacsejaven prou fins que el rostre se li tornava blavós i gairebé es quedava sense alè. Aleshores, a poc a poc, es refeia. Li posaven te bullit (diverses bossetes) sobre el pit magre i li embolicaven el coll prim amb pota de cavall.

—No hi fa res —deia el seu pare—, és que creix!

—Els fills s'assemblen als germans de les mares. El meu germà ho va tenir cinc anys, això! —deia la mare.

—Se'n sortirà! —deien els altres.

Fins que un dia va esclatar la verola al poble, les autoritats van prescriure vacunacions i els metges van ficar-se a casa dels jueus. Alguns es van amagar. Però Mendel Singer el Just no fugia davant de cap càstig diví. La vacunació també la va afrontar sense por.

El matí en què la comissió va recórrer el carreró de Mendel era assolellat i calorós. L'última casa de la filera de cases jueves era la de Mendel. Acompanyat d'un policia que duia un llibre gruixut sota el braç, el doctor Soltysiuk, amb el bigoti ros que onejava en la cara morena i un pinçanàs ribetejat d'or sobre el nas envermellit, avançava a grans passos, vestit amb unes polaines de cuir grogues d'allò més llampants i la jaqueta, a causa de la calor, penjada descuradament sobre la camisa blava, de manera que les mànigues feien la fila de dos braços que ja semblaven disposats a posar vacunes: així va arribar el doctor Soltysiuk al carreró dels jueus. El van rebre els ais de les dones i els brams de les criatures que no s'havien pogut amagar. El policia va treure dones i nens de fondos soterranis i altes golfes, d'habitacions petites i cistells grans. El sol cremava, el doctor no feia més que suar. Havia de vacunar almenys cent setanta-sis jueus. Interiorment donava gràcies a Déu per cada un que fugia o no podien trobar. En arribar a la quarta de les casetes pintades de blau, va indicar

al policia amb un gest que deixés de buscar tan zelosament. A mesura que avançava el doctor, la cridòria augmentava i envoltava els seus passos. Els xiscles dels atemorits s'unien als renecs dels qui acabaven de ser vacunats. Cansat i totalment confús, es va asseure amb un feixuc gemec en el banc de l'habitació de Mendel i va demanar un got d'aigua. Llavors va fixar la mirada en el petit Menuchim, va alçar en braços el malalt i va dir:

—Serà epilèptic.

La por omplí el cor del pare.

—Totes les criatures tenen espasmes —va objectar la mare.

—No es tracta d'això —va determinar el doctor—. Però potser el podria curar. Hi ha vida en els seus ulls.

Va voler endur-se el nen de seguida a l'hospital. Deborah s'hi va mostrar d'acord.

—El curaran de franc —va dir.

Mendel, però, va respondre:

—Calla, Deborah! Cap doctor no el pot posar bo si Déu no ho vol. Ha de créixer entre nens russos? No escoltarà ni una paraula sagrada? Ha de prendre llet i menjar carn i pollastre rostit amb mantega, com els donen a l'hospital? Som pobres, però no vendré l'ànima de Menuchim només perquè el poden curar de franc. Ningú no es cura en hospitals forasters.

Mendel va allargar, com un heroi, el seu braç blanc i prim perquè el vacuessin. A Menuchim, però, no el va entregar. Va decidir implorar l'ajuda de Déu per al seu fill petit i dejunar dos cops per setmana, dilluns i dijous. Deborah va proposar-se pelegrinar al cementiri i invocar l'ossam dels avantpassats per tal d'obtenir la seva intercessió davant el Totpoderós. Així Menuchim es posaria bo i no seria epilèptic.

Amb tot, des del dia de la vacunació, la por es va estendre sobre la casa de Mendel com un monstre, i el neguit travessava els cors com un vent constant, ardent i fiblant. Deborah

podia sospirar sense que el seu marit la renyés. En resar, amagava la cara entre les mans més estona que abans, com si creés nits pròpies per enterrar-hi la por i pròpies foscors per trobar-hi al mateix temps la gràcia divina. Perquè creia, com està escrit, que la llum de Déu resplendeix en les tenebres i la seva bondat il·lumina la foscor. Però els atacs de Menuchim no s'acabaven. Els germans grans creixien i creixien i la seva salut sonava malignament, com un enemic de Menuchim, el malalt, en les oïdes de la mare. Era com si els fills sans prenguessin la seva energia del malalt, i Deborah detestava la seva cridòria, les seves galtes vermelles, les seves extremitats rectes. Pelegrinava al cementiri amb pluja i amb sol. Es colpejava el cap contra la roca de quars i coberta de molsa que creixia sobre l'osam dels seus avantpassats. Conjurava els morts, i creia sentir les seves mudes i reconfortants respostes. Tornant cap a casa, l'esperança de trobar-hi el seu fill sa la feia tremolar. Descu-rava la seva feina a la cuina, la sopa es vessava, els pots de fang es trencaven, les cassoles es rovellaven, els gots d'un verd lluent esclataven amb un sec espetec, el tub de vidre del llum de petroli es fumava, la metxa es convertia en una miserable cueta carbonitzada, la brutícia de moltes soles i moltes setmanes cobria els llistons del terra, el greix es fonia en el pot i a les camises dels nens els queien els botons com les fulles seques en arribar l'hivern.

Un dia, una setmana abans de les grans festes (l'estiu s'havia convertit en pluja, i la pluja volia convertir-se en neu), Deborah va agafar el cistell amb el seu fill, el va tapar amb mantos de llana, el va muntar en la tartana del cotxer Sameschkin i el va dur a Kluczýsk, on vivia el rabí. El tauló on seien anava solt sobre la palla i relliscava a cada moviment del carro. Deborah el reprimia només amb el pes del seu cos. Era viu, volia fer saltirons. El camí estret i sinuós estava cobert d'un fang gris platejat on s'enfonsaven les botes altes dels vianants i les rodes de la tartana. La pluja velava els camps, dissolia el

fum sobre les cabanes solitàries, convertia en polsim amb infinita i delicada paciència tot allò sòlid que trobava, la pedra calcària que creixia ara i adés de la terra negra com una dent blanca, els troncs serrats a les vores del camí, els taulons fragants apilonats a l'entrada de la serradora i també el mocador de cap de Deborah i les mantes de llana sota les quals estava soterrat Menuchim. No l'havia de mullar ni una gota. Deborah va calcular que encara els quedaven quatre hores de viatge; si no parava de ploure, hauria d'aturar-se en un hostal per assecar les mantes, prendre un te i menjar-se les pastes de llavor de cascall que havia dut de casa i que ja s'havien estovat. Això li podria costar cinc copecs, cinc copecs que no podia gastar a la lleugera. Però Déu es va mostrar comprensiu i va parar de ploure. Un sol esvaït va lluir pàl·lid sobre veloços esquinçalls de núvol, però només una horeta; després va enfonsar-se definitivament en un capvespre més pregon.

La negra nit descansava sobre Kluczyśk quan Deborah hi arribà. Molta gent confusa hi anava a veure el rabí. Kluczyśk consistia en unes dues mil cases baixes amb sostre de palla i teules de fusta i en una plaça de mercat d'un quilòmetre de llarg que semblava un llac eixut envoltat d'edificis. Les tartanes que hi havia recordaven restes de vaixells encallats; diminutes i absurdes, es perdien en l'extensió que els envoltava. Els cavalls desenganxats renillaven al costat de les tartanes i fent espetecs trepitjaven amb les peülles cansades el fang enganxós. Alguns homes erraven per la nit rodona amb llanternes grogues vacil·lants per anar a buscar una manta oblidada i un estri de vaixella dringant amb provisions. Tot al voltant s'allotjaven els nouvinguts, en les mil casetes. Dormien en catres al costat dels llits dels habitants de la ciutat: tísics, deformes, paralítics, bojos, idiotes, malalts del cor, diabètics, homes amb un càncer al cos, amb els ulls malalts de tracoma, dones de ventre estèril, mares amb fills deformes, homes amenaçats per la presó o el servei militar, desertors que pregaven

per una fugida feliç, persones desnonades pels metges, rebutjades per la humanitat, menyspreades per la justícia terrenal, neguitoses, anhelants, afamades i tipes, impostors i gent honrada, tots, tots, tots...

Deborah s'instal·là a Kluczýsk a casa d'uns parents del seu marit. No va dormir. Va passar la nit arraulida al costat del cistell de Menuchim en un racó, al costat del foc; l'habitació era a les fosques, com el seu cor. Ja no es va atrevir a invocar Déu, li va semblar massa alt, massa gran, massa llunyà, infinitament llunyà rere un cel infinit, hauria d'haver disposat d'una escala de milions de pregàries per arribar a la vora de Déu. Va buscar la protecció dels morts, invocà els seus pares, l'avi de Menuchim que havia donat nom al petit; després els patriarques dels jueus, Abraham, Isaac i Jacob, els ossos de Moisès i finalment la mateixa mare Eva. Quan era possible la intercessió, enviava un sospir. Va trucar a centenars de tombes, a centenars de portes del Paradís. De tanta por com tenia de no poder veure el rabí l'endemà, entre tanta gent com li suplicaria, va pregar primer perquè li concedissin la fortuna de poder ser-hi a temps, com si la curació del seu fill fos aleshores bufar i fer ampolles.

Per fi va veure per les esclotxes dels finestrons negres les faixes de llum esmorteïda del matí. Es va aixecar ràpidament. Va encendre les teies seques que hi havia sobre la llar, va buscar i trobar una cassola, va agafar el samovar de la taula, hi va ficar les teies enceses, hi va afegir carbó, va agafar el recipient per totes dues nanses, es va ajupir i bufà a l'interior de forma que les flames van alçar-se i van crepitare prop del seu rostre. Semblava tractar-se d'un ritu secret. Aviat va bullir l'aigua i va estar preparat el te, tota la família es va llevar, es van asseure davant de les tasses de terrissa i van beure. Aleshores Deborah va treure el seu fill del cistell. El nen va ploriquejar. Ella el va besar de seguida i diverses vegades, amb una frenètica tendresa, els seus llavis humits petaven sobre la cara grisa, les primes

manetes, les cuixes torçades, el ventre inflat del petit, va ser com si apallissés el fill amb la seva amant boca maternal. Tot seguit el va embolicar, va lligar el farcell amb una corda i es va penjar el fill del coll per tal de tenir les mans lliures. Volia obrir-se pas entre la gentada que hi havia davant de la casa del rabí.

Amb un udol penetrant va abalançar-se contra la multitud que esperava, amb cruels punys va apartar els febles, ningú no podia deturar-la. Quan els qui havia fet a un costat a manotades es tombaven per rebutjar-la, es quedaven enlluernats pel dolor ardent del seu rostre, de la seva roja boca oberta de la qual semblava brollar un alè abrusador per les galtes enceses en vives flames, per la brillantor cristal·lina de les grans llàgrimes que hi rodolaven, per les gruixudes venes blaves del coll que estirava i on s'aplegaven els crits abans de proferir-los. Deborah estava encesa com una torxa. Amb un únic crit agut rere el qual va ensorrar-se l'horrible silenci d'un món completament mort, Deborah va postrar-se davant de la porta del rabí on finalment havia arribat, el picaporta a la mà dreta estesa. Amb l'esquerra va picar a la fusta marró. Menuchim li va relliscar fins a terra.

Algú va obrir la porta. El rabí era a la finestra i li donava l'esquena, una prima ratlla negra. De cop i volta es va tomba. Ella, des del llindar, li va oferir el seu fill amb tots dos braços com s'ofereix una víctima. Va copsar una resplendor en el pàl·lid rostre de l'home que semblava confondre's amb la seva barba blanca. S'havia proposat mirar el sant als ulls per tal de convèncer-se que realment hi vivia una grandíssima bondat. Però ara que era allí, un mar de llàgrimes va cobrir la seva mirada, i va veure l'home rere una blanca onada d'aigua i de sal. El rabí va alçar la mà, i ella va creure reconèixer dos dits magres, instruments de la benedicció. Però la veu del rabí la va sentir ben a prop, tot i que ell només va xiuxiuejar:

—Menuchim, el fill de Mendel, es posarà bo. A Israel no n'hi haurà gaires, com ell. El dolor el farà savi, la lletjor el farà

bondadós, l'amargor el farà clement i la malaltia, fort. Els seus ulls seran amples i profunds, la seva oïda, clara i plena de ressons. La seva boca callarà, però quan obri els llavis, anunciarà coses bones. No tinguis por i torna a casa!

—Quan... quan... quan es posarà bo? —va murmurar Deborah.

—D'aquí a molts anys —va dir el rabí—, però no em preguntis més, no tinc temps i no sé res més. No abandonis el teu fill tot i que et sigui una gran càrrega, no l'allunyis de tu, prové de tu, com un fill sa. I ara ves-te'n!

Fora li van obrir pas. Tenia les galtes pàl·lides, els ulls eixuts, els llavis lleument oberts com si respiressin esperança. Amb la gràcia divina dins del cor, va tornar a casa.

«El dolor el farà savi, la lletjor el farà bondadós,
l'amargor el farà clement i la malaltia, fort. Els
seus ulls seran amples i profunds, la seva oïda,
clara i plena de ressons. La seva boca callarà,
però quan obri els llavis, anunciarà coses bones.»

Mendel Singer és un jueu pietós i senzill que ensenya les escriptures en una petita ciutat russa a principi del segle XX. La seva vida es veu condicionada per un matrimoni sense amor i pel naixement del seu fill petit, invàlid. Els dos fills grans són cridats a fer el servei militar; Jonas s'apunta a l'exèrcit rus però Schemariah deserta i se'n va a Amèrica, deixant Mendel Singer amb la seva dona, una filla promíscua i el fill esguerrat. Anys després, la família és encoratjada a emigrar a Amèrica per Schemariah, que s'ha obert camí a Nova York. Dividit entre la responsabilitat cap al petit Menuchim i la possibilitat d'una vida millor, Mendel decideix emigrar, deixant enrere el fill petit. Tanmateix, a Amèrica l'esperen nous desafiaments i, mentre creix el seu patiment personal, la seva fe en Déu, com la del patriarca bíblic Job, és severament posada a prova.

Lirisme, vigor i precisió caracteritzen aquest text que va significar la consagració literària de Joseph Roth, un dels més grans escriptors centreeuropeus del segle XX.

